

4. Zablotska L.B. 30 years after the Chernobyl nuclear accident: time for reflection and re-evaluation of current disaster preparedness plans. *Journal of Urban Health*. 2016. 93(3). P. 407–413. doi: 10.1007/s11524-016-0053-x.

5. Zedde M., Pascarella R. Radiation-induced neurodegeneration. *Biomedicines*. 2026. 14(2). 357. (P. 1-43). doi: 10.3390/biomedicines14020357.

УДК 616-056.257: 614.876

**ПСИХОСОМАТИЧНІ ПРОЯВИ ТА ФЕНОМЕН
«ПРИСКОРЕНОГО СТАРІННЯ» ЯК НАСЛІДКИ
ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ ДЛЯ ЛЮДИНИ**

Гребенікова А. В.

Комунальний заклад «Харківський ліцей № 100 Харківської
міської ради»

E-mail: yabicanyl@gmail.com

Аварія на Чорнобильській АЕС, яка сталася 40 років тому, спричинила жакливі наслідки. Уже на ранньому поставарійному етапі у переважної більшості ліквідаторів виявлено багатоаспектні ознаки хвороб: знесилення, погіршення настрою і роботи внутрішніх органів, м'які когнітивні порушення, дисфункції [1]. Патологія мала мультифакторний характер за відсутності гострої променевої хвороби.

Форум ООН з Чорнобиллю (2006) визнав вплив на психічне здоров'я головною проблемою громадського здоров'я; перелік наслідків охопив вісім категорій: психологічні та психосоматичні розлади, ПТСР, депресію, зловживання алкоголем, органічні розлади ЦНС, когнітивні порушення, хронічне виснаження та суїцид [2]. Соціально-психологічні наслідки та вимушена міграція зумовили хронічний стрес навіть без прямого впливу радіації.

Феномен «прискореного старіння» підтверджується як клінічними, так і молекулярно-біологічними даними. Тривале спостереження 312 ліквідаторів-чоловіків виявило прогресивне органічне ураження ЦНС на основі раннього судинного ушкодження, що за структурно-функціональними параметрами відповідало вищому біологічному віку [1]. До 2018 року, порівняно з 1995 роком, чисельність постраждалих скоротилася

майже на мільйон осіб, а рівень старіння серед ліквідаторів сягнув 59 %; нейрофізіологічні дослідження підтверджують передчасне старіння при хронічному низькодозовому опроміненні [4].

На молекулярному рівні механізми прискореного старіння пов'язують з нестійкістю генів, оксидативним стресом, порушенням репарації ДНК і дисфункцією теломерного апарату. У ліквідаторів зафіксовано підвищену частоту мутацій у генах підтримки теломерів, асоційовану з розвитком злоякісних новоутворень у відносно молодому віці [3].

Психосоматичні прояви та прискорене старіння є невід'ємною частиною медико-соціального спадку аварії. Вирішення цієї проблеми потребує міждисциплінарного підходу, подальших молекулярних досліджень та системних рішень на державному рівні.

Список літератури:

1. Krasv V., Kryukov V., Samedova E., Emeliava I., Ryzhova I. Early Aging in Chernobyl Clean-Up Workers: Long-Term Study. *BioMed Research International*. 2015. DOI: 10.1155/2015/948473.
2. Loganovsky K, Marazziti D. Mental Health and Neuropsychiatric Aftermath 35 Years After the Chernobyl Catastrophe: Current State and Future Perspectives. *Clin Neuropsychiatry*. 2021 Apr; 18(2): 101-106. DOI: 10.36131/cnfioritieditore20210204.
3. Ojha J, Dyagil I, Finch SC, Reiss RF, et al. Gemic characterization of CLL in radiation-exposed Chornobyl cleanup workers. *Environmental Health*. 2018. Vol. 17. Article 33. DOI: 10.1186/s12940-018-0387-9.
4. Gunko N, LogaNeVsky K, Buzunov V, Korotkova N. Aging and mental health of the Chornobyl catastrophe survivors. *Eur Psychiatry*. 2022 Sep 1;65(Suppl 1):S593. doi: 10.1192/j.eurpsy.2022.1518